

4. Про туризм : Закон України від 15 вересня 1995 р. № 324-95-ВР. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. URL : <http://www.kmu.gov.ua> > npras.
6. Пухнюк М.А., Мироненко М.Ю. Основні тенденції розвитку ринку міжнародного туризму. *Вісник [Київського інституту бізнесу та технологій]*. 2017. Вип. 2. С. 54–55.
7. Ключник А.В. Теоретичний аналіз поглядів на визначення міжнародного туризму. *Інфраструктура ринку*. 2016. Вип. 1. С. 20–27.
8. Іващенко А.В., Волошина О.В., Молоченко В.В. Міжнародний туризм як складова продуктивних сил України. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 11(4). С. 24–27.
9. Козловський Є.В. Правове регулювання туристичної діяльності: навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 272 с.
10. Голод А. Безпека регіональних туристичних систем: теорія, методологія та проблеми гарантування : монографія. Львів : ЛДУФК, 2017. 340 с.
11. Державне регулювання туристичної галузі України: монографія / С.М. Домбровська, О.М. Білотіл, А.Л. Помаза-Пономаренко. Харків : НУЦЗУ, 2016. 196 с.
12. Бордун О. Аналіз міжнародних туристичних потоків України. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2013. Вип. 43(2). С. 137–146.

КОВБАС І. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри публічного права
(Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.3.22>

«ОБОВ'ЯЗКОВІ» СУБ'ЄКТИ НАГОРОДНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЯК ВИДУ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Проблематика удосконалення процедури відзначення осіб (колективів осіб) за їх заслуги перед державою та українським народом нерозривно пов'язана із суб'єктним забезпеченням такої процедури. В аспекті оптимізації системи суб'єктів публічної адміністрації, перерозподілу їх повноважень, розширення засад участі громадськості у відповідних правовідносинах важливо з'ясувати питання окреслення кола суб'єктів, які беруть участь у нагородній процедурі, визначити їх рольові позиції, що своєю чергою дозволить виокремити проблемні питання елементного складу кола таких суб'єктів, запропонувати рекомендації щодо оптимізації їх кількості та удосконалення якості їх участі у такій процедурі. Важливо зазначити, що серед усього розмаїття суб'єктів нагородної процедури своє чільне місце посідають «обов'язкові» суб'єкти, без яких взагалі неможлива нагородна процедура. Попри те, що участь таких суб'єктів є важливою, у законодавстві, на жаль, є положення, які не дозволяють з абсолютною упевненістю визначити їх. Це зумовлює проблеми у процесі застосування нагородного законодавства, унеможливує участь одних осіб

і навпаки, істотно розширює підстави для участі інших (навіть надмірно розширює), що сприяє зняттю нагородної процедури та зниженню ефекту від використання ресурсу нагороди. Враховуючи обов'язкову участь у нагородній процедурі суб'єктів публічної адміністрації (що є характерним для будь-якої адміністративної процедури), в умовах реалізації реформи останньої, а також перегляду засад регулювання адміністративної процедури загалом, важливо абсолютно визначити статус суб'єктів публічної адміністрації у зазначених відносинах, усунувши дублювання їх повноважень й удосконаливши форми їх співпраці на різних стадіях процедури. Метою роботи є аналіз тематичних наукових, публіцистичних, навчальних, нормативних джерел, виокремлення проблематики участі обов'язкових суб'єктів у нагородній процедурі як різновиду адміністративної процедури й формулювання пропозицій щодо їх вирішення. Об'єкт роботи становлять суспільні відносини, які безпосередньо пов'язані з нагородною процедурою. Предмет дослідження формують теоретико-методологічні положення стосовно «обов'язкових» суб'єктів нагородної процедури. Методи дослідження – це сукупність загальнонаукових та спеціальних методів наукового дослідження, серед яких: діалектичний, порівняльно-правовий, експертних оцінок, юридично-логічний, прогнозування, моделювання. Проблематику суб'єктів нагородної процедури як виду адміністративної процедури досліджували лише фрагментарно такі вчені, як І. Каргузова, А. Осадчий, І. Бойко, О. Зима, О. Соловійова, В. Заїка, А. Майдебура, Д. Коритько та інші. Проте комплексних наукових тематичних робіт, на жаль, немає, що й зумовлює прогалину у вітчизняній правовій доктрині та у науковому базисі нагородної нормотворчості. Окремі питання суб'єктів нагородної процедури висвітили у своїх роботах О. Кузьменко, В. Колпаков, Т. Коломоєць, О. Миколенко, які й слугували базою для написання роботи.

Обов'язковими суб'єктами нагородної процедури як різновиду адміністративної процедури є суб'єкт нагородження (тобто суб'єкт, до повноважень якого входять відповідні повноваження), а також суб'єкт, стосовно якого здійснюється нагородження. Якщо першим є спеціально уповноважений суб'єкт публічної адміністрації, а точніше монособ'єкт – Президент України, то другим – фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), а також колективи осіб (стосовно державних премій як виду державних нагород), які мають заслуги перед державою або ж українським народом.

***Ключові слова:** нагородна процедура, адміністративна процедура, суб'єкти, обов'язкові суб'єкти, особа, що нагороджується, суб'єкт нагородження, законодавство, удосконалення.*

Kovbas I. V. “Mandatory” subjects of the award procedure as a type of administrative procedure under the legislation of Ukraine

Relevance. The issue of improvement for procedure that rewards a person (persons) based on their merits before the state and Ukrainian people are directly linked with subjective means to ensure such procedure. In an aspect of optimizing the system of subjects in public administration, reviewing their authority, expanding the principles of public participation in relevant legal relations, it is important to figure out a question of forming the circle of subjects that take part in award procedure, determine their roles, which in turn will allow to separate problematic questions of elemental composition of such circle, and to propose recommendations for optimizing their quantity and improving the quality of their participation in such procedure. It is important to note, that from all the different subjects of award procedure, the head place is occupied by “necessary” subjects, without whom award

procedure is entirely impossible. Regardless of the fact that participation of such subjects is important, legislation-wise, unfortunately, there are positions that do not allow to define them with absolute certainty. This causes problems in the process of award legislation's application, makes the participation of some persons impossible, and instead significantly increases causes for participation of other persons (excessively so), which contributes to award procedure being drawn out and lowers the effect of award resources' use. Keeping in mind the obligatory participation in award procedure of the public administration subjects (that is a characteristic for any administrative procedure), in case of realized reform of the latter, and revisiting the principles that regulate administrative procedure as a whole, it is important to define absolutely the status of public administration subjects in said relation, with the duplication of their power removed and with forms of their cooperation on different stages of procedure improved. The Purpose of the paper – is to analyze the existing scientific, journalistic, educational, legal sources on the theme, separate the issues of necessary subject's participating in award procedure as a type of administrative procedure, and to form the means to solve them. The object of the paper – are formed by societal relations, that directly linked to award procedure. The subject of the research – are formed by theoretic and methodological positions concerning the “necessary” subjects in award procedure. Research Methods used are scientific and special methods of scientific understanding, including: dialectical, logical, legal, cross-referencing and experts' judgments, with prognostication and modeling. The issues with the subjects of award procedure as a type of administrative procedure are fragmentarily researched by A. Osadchyu, I. Boyko, O. Zyma, O. Solovyova, V. Zaika, A. Maydeburah, D. Koryt'ko, etc. Nevertheless, there exist no complex scientific papers on the theme, which forms a gap in Ukrainian legislative doctrine and in scientific base for award rule-making. Some questions about subjects of award procedure are raised in the papers of O. Kyzmenko, V. Kolpakov, T. Kolomoets, O. Mykolenko, which were the base for this paper. The results: Mandatory subjects of the award procedure as a type of administrative procedure are the subject of rewarding (ie the subject whose powers include the relevant powers), as well as the subject in respect of which the rewarding is carried out. If the first is a specially authorized subject of public administration, or rather a mono-entity – the President of Ukraine, the second – an individual (citizen of Ukraine, foreigner, stateless person), as well as groups of persons (for state awards as a type of state awards), who have merits before the state or the Ukrainian people.

Key words: *award procedure, administrative procedure, subjects, necessary subjects, person receiving the award, award's subject, legislation, improvement.*

Вступ. Обов'язкові суб'єкти у класифікаційному поділі суб'єктів нагородної процедури як різновиду адміністративної процедури. Аналіз фахової тематичної літератури свідчить про те, що у нагородній процедурі бере участь значна кількість різних суб'єктів. Враховуючи те, що нагородна процедура – це вид адміністративної процедури, для початку слід з'ясувати, хто ж визнається суб'єктом такої процедури. Суб'єктом адміністративної процедури прийнято вважати «особу, яку чинним законодавством України наділено правами та обов'язками з підготовки та видання адміністративно-правових актів, а також у сфері розгляду адміністративних справ органами публічного управління» [1, с. 36]. Своєю чергою автори посібника «Адміністративна процедура» суб'єктами такої процедури вважають «осіб, які наділені правами та обов'язками під час розгляду конкретного питання у сфері публічного управління, спрямованого на прийняття акта, що надає чи підтверджує права приватної особи чи зобов'язання такої особи вчинити певні дії або на укладання адміністративного договору» [2, с. 48]. С. Стеценко суб'єктом вважає «особу, яка має певні права

та обов'язки, сформульовані у нормах адміністративного права, і може вступати у правовідносини» [3, с. 89]. Загалом підтримуючи це визначення щодо того, що воно охоплює суб'єктів адміністративного права, одночасно його варто було б дещо уточнити щодо саме процедурних відносин.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження «обов'язкових» суб'єктів нагородної процедури як виду адміністративної процедури за законодавством України.

Результати дослідження. Отже, навіть попри різні авторські підходи до формування визначення суб'єктів, можна стверджувати, що йдеться про осіб, які безпосередньо наділені правами та обов'язками в адміністративних процедурах, хоча б в окремих її стадіях. Враховуючи, що нагородна процедура – це різновид адміністративної процедури, отже, і її суб'єктів варто розглядати саме в аспекті осіб, які наділені згідно із чинним законодавством правами та обов'язками в адміністративній, зокрема нагородній, процедурі. Одразу ж варто зупинитися на тому, що потрібно розмежовувати суб'єктів нагородно-процедурних правовідносин. Якщо перші у законодавстві визначаються як «потенційні» [1, с. 36] суб'єкти, тобто ті, що «потенційно мають право брати участь» [1, с. 36] у нагородно-процедурних правовідносинах, то і в законодавстві вони, відповідно, визначаються «загальним чином» [1, с. 36]. Якщо це потенційні суб'єкти, які взагалі можуть бути суб'єктами такої процедури коли-небудь, мають таку потенційну можливість і, відповідно, протягом певного часу (а може і взагалі) безпосередньо не брати участі у нагородних правовідносинах, суб'єкти ж останніх (нагородно-процедурних правовідносин) є реальними, конкретними, безпосередніми, тими, хто вже бере участь у таких правовідносинах. С. Стеценко також підтримує тезу про співвідношення, зазначаючи, що «суб'єкт <...> це загальна категорія, яка характеризує тих, хто відповідає вимогам гіпотези норм права, тоді як суб'єкти <...> правовідносин завжди конкретно визначені, вони вже фактично вступили у певні правовідносини [3, с. 89]. Т. Коломоець погоджується із цими положеннями, зазначаючи, що «якщо суб'єкт права має лише потенційну можливість бути суб'єктом правовідносин, тоді як суб'єкт правовідносин є реальним їх учасником, фактичним носієм статусу» [4, с. 64]. О. Кузьменко також розмежовує цих осіб й зазначає, що суб'єкт – це «категорія гносеологічна, сформована на базі відповідних правових феноменів у результаті дослідницьких зусиль, і містить суб'єктивні погляди на властивості, які характеризують учасників» [5, с. 176], одночасно для позначення тих, хто вже безпосередньо бере участь у процедурі, вживається термін «учасник», який є «онтологічною категорією <...> зображає реально наявний факт участі <...> реально наявного індивіда» [5, с. 176]. Уточнює свою ж позицію, що «суб'єкт (у цьому разі процедури) є потенційним учасником, а суб'єкти (у цьому разі процедурних правовідносин) є реально існуючим учасником» [5, с. 175]. І це є цілком виправданим, проте для законодавчого акту все ж таки варто використовувати термін «суб'єкт», а не «учасник» (як у проєкті Закону України «Про адміністративну процедуру», бо закріплюється модель потенційної участі у процедурі, а не безпосередня участь осіб). Отже, якщо суб'єкти нагородно-процедурних правовідносин – це ті, хто вже реально бере участь, реалізовує свої права, обов'язки, то суб'єкти нагородної процедури – це ті, хто згідно із законом має таку можливість і може бути (а може і не бути) у майбутньому (залежно від його, або ж ініціатив інших суб'єктів) реальним учасником таких правовідносин. Отже, фізична особа, що має заслуги перед державою та українським народом, може бути відзначена державними нагородами (потенційна можливість бути учасником такої процедури), проте безпосередньо суб'єктом нагородної процедури така особа стає у разі подання нагородної справи (клопотання, нагородного листа тощо) уповноваженим суб'єктом (на першій стадії). На це звертають увагу як теоретики права, так і представники галузевої правової науки, які детально досліджують проблематику процедур, адміністративних процедур (наприклад, роботи Н. Саліщевої, О. Кузьменко, Т. Гуржія, С. Ківалова, В. Колпакова, О. Миколенка, І. Бойко, О. Зими, В. Соловійової, В. Бевзенка та інших). Навіть більше, щоб провести розмежування цих суб'єктів, пропонується навіть запропонувати різні терміни для їх позначення, а саме: «суб'єкти» та «учасники», ті, що взагалі мають за законодавством таку можливість, та ті, що вже є реально учасниками такої

процедури. Аналіз Науково-практичного коментаря до проєкту Закону України «Про адміністративну процедуру», як, до речі, і самого Проєкту, свідчать про те, що законотворці (в цьому разі розробники Проєкту і Коментаря) помилково ототожнюють суб'єктів та учасників процедури (глава 2 «Учасники адміністративного провадження та особи, які сприяють розгляду справи») [6, с. 118]. Навіть більше, по тексту Коментаря слова «учасники» та «суб'єкти» використовуються як синоніми [6, с. 118]. При цьому під учасниками розуміють «основних» осіб, тобто ту, що приймає рішення, та ту, щодо якої таке рішення приймається, а під особами, що «сприяють», – спеціаліста, експерта, перекладача тощо. Виглядає дещо понятійно «переобтяженим» запропонований текст Проєкту.

І. Картузова, А. Осадчий також визначають специфіку суб'єктного складу нагородної процедури, проте для його призначення використовують узагальнені формулювання, як-то: «органи, які наділені правом подання (внесення) подань», «суб'єкти клопотання» («суб'єкт ініціювання»), «суб'єкти погодження», «суб'єкти попереднього рішення», «суб'єкти нагородження», «суб'єкт виконання акту про нагородження» [1, с. 83–86]. Як бачимо, фактично охоплюються всі суб'єкти, які наділені «активними» можливостями у нагородній процедурі. І це, беззаперечно, логічно. Проте не варто забувати і про суб'єктів, щодо яких такі активні дії здійснюються. Йдеться про осіб (колективи осіб), які мають заслуги перед державою та українським народом і щодо яких така нагородна процедура здійснюється. Хоча вони і не є «активними» суб'єктами, проте все ж таки такими суб'єктами їх визнавати потрібно. Так, зокрема у законодавстві України передбачено, що «державними нагородами можуть бути нагороджені громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства (ст. 5 Закону України «Про державні нагороди»), а також колективи осіб (зокрема, щодо нагородження Державною премією України). Нагородна процедура – це різновид адміністративної процедури, отже, обов'язковим її суб'єктом має бути суб'єкт публічної адміністрації. Однак варто пам'ятати, що нагородна процедура – це особливий вид адміністративної процедури, специфіка якої полягає навіть і в особливості цього складника системи суб'єктів. Обов'язковим суб'єктом нагородної процедури, залежно від її стадії, варто вважати різного суб'єкта публічної адміністрації. Окрім того, специфікою саме цього виду адміністративної процедури варто вважати й участь Президента України як моносуб'єкта, який приймає остаточне рішення у процедурному питанні. Знову ж таки, з урахуванням особливості самої процедури та статусу суб'єкта, який приймає остаточне рішення, значною є роль допоміжних суб'єктів, діяльність яких безпосередньо пов'язана із повноваженнями Президента України. Все це зумовлене особливістю самих державних нагород як особливого виду стимулів, відзнак, переконання, їх правового статусу, наслідків, які погоджує відзначення особи (колективу осіб) такими нагородами, особливим режимом їх правового захисту тощо. Все це дозволяє вести мову про чисельність та розмаїття суб'єктів нагородної процедури, про можливість навіть їх групування, а отже, й про особливість їх ролі й значення у системі суб'єктів нагородної процедури.

Цілком можна вести мову про умовний поділ суб'єктів на кілька груп. Так, зокрема, цілком можливо вести мову про: а) суб'єктів, які безпосередньо обов'язково беруть участь у процедурі (це і суб'єкти ініціювання, і суб'єкти погодження, і суб'єкти прийняття попереднього і, цілком виправдано, остаточного рішення, і суб'єкти виконання акту про нагородження тощо); б) суб'єкти, для участі яких передбачені винятки. Це стосується насамперед суб'єктів, стосовно нагородження яких ініціюється процедура, здійснюється процедура, гарантується процедура. При цьому важливо розподіляти у цій групі тих суб'єктів, безпосередня участь яких не є обов'язковою на всіх стадіях, а лише на стадії клопотання (це можливо у разі ініціювання процедури підприємствами, установами, організаціями, громадянами, громадянськими об'єднаннями тощо), лише на стадії погодження (і знову ж таки не завжди) суб'єкти, щодо яких така процедура здійснюється, не обов'язково мають брати участь саме у цих стадіях), одночасно є й суб'єкти, участь яких у процедурі є об'єктивно неможливою (у разі нагородження особи посмертно). Так, наприклад, пункт 3 статті 5 Закону України «Про державні нагороди України» передбачає, що нагородження державними нагородами може

здійснюватися і посмертно. А пункт 19 Порядку представлення до нагородження та вручення державних нагород України, затвердженого Указом Президента України від 19.02.2003 року № 138/2003, детально регламентує засади нагородження особи посмертно та вручення нагороди, яка за життя не було вручена особі. Детальний аналіз цього положення дозволяє умовно виокремити два варіанти процедури – нагородження за життя, проте вручення самої нагороди та документів про нагородження посмертно й сама процедура нагородження посмертно з усіма стадіями. За таких умов зрозуміло, що суб'єкта нагородження не може бути як такого, що бере безпосередню участь. Вручення нагороди та документів про нагородження у таких випадках здійснюється із передачею нагороди та документів «сім'ї такого нагородженого для зберігання на пам'ять» (п. 19 Порядку). У науці адміністративного права можна зустріти й інші розподіли, які як основа можуть розглядатися і щодо нагородної процедури та її суб'єктів. Так, зокрема, С. Стеценко, посилаючись на роботи В. Авер'янова, пропонує поділ на фізичних, юридичних та колективних суб'єктів [3, с. 91–92]. Можна використати цю позицію як базову й поділити суб'єктів залежно від статусу участі у процедурі. Про таку ж класифікацію у своїй роботі згадує й Т. Коломоєць [4, с. 65].

Можна знайти у фаховій літературі ще один варіант поділу суб'єктів нагородної процедури, якому приділяється підвищена увага вченими-юристами, – поділ залежно від ролі суб'єкта у цій процедурі. Використовуючи цей критерій (щоправда, у різних зовнішніх формах його формулювання), водночас пропонуються різні варіанти такого поділу. Так, наприклад, І. Бойко, О. Зима, О. Соловійова пропонують їх поділ на: «адміністративні органи» та «інші учасники». При цьому перша група суб'єктів є доволі великою й включає всіх без винятку суб'єктів публічної влади, які з різним ступенем активності беруть участь на різних стадіях процедури [2, с. 48–65]. Хоча запропонований поділ є цілком логічним з огляду на критерій, проте одночасно він є дещо узагальненим, бо й адміністративні органи, які беруть участь у процедурі, є різними. А такий поділ, окрім їх відмежування від інших суб'єктів, не дозволяє з'ясувати їх участь на різних стадіях, їх розмежування вагомості ролі у процедурі. Дещо інший варіант, щоправда, із використанням цього ж критерію, пропонують І. Картузова, А. Осадчий. Зокрема, вони вважають за доцільне виділяти: а) лідируючих суб'єктів; б) суб'єктів, зацікавлених в результаті справи; в) суб'єктів, що сприяють здійсненню процедур [1, с. 38–40]. При цьому, характеризуючи нагородну процедуру як вид заохочувальної процедури, цілком слушно уточнюють суб'єктний склад такої процедури, виділяючи: а) суб'єкта, що нагороджує; б) суб'єкта, що нагороджується; в) суб'єктів, що подають клопотання (ініціюють) процедуру; г) суб'єктів, що приймають попередні рішення; д) суб'єктів, що виконують нагородження (акт про нагородження) [1, с. 80–85]. При цьому умовно можна все ж таки вести мову про три «базові» групи суб'єктів, серед яких: «лідируючий» суб'єкт – той, хто нагороджує; «зацікавлений суб'єкт» – той, кого нагороджують; «суб'єкти, що сприяють», – ініціатори, суб'єкти погодження, суб'єкти прийняття попереднього рішення, суб'єкти виконання акту про нагородження; суб'єкти гарантування такого нагородження. Саме цей варіант поділу суб'єктів цілком слушно можна вважати «основним» і варто зупинитися на ньому детальніше.

II. Суб'єкт нагородження як обов'язковий суб'єкт нагородної процедури. Почати варто із «лідируючого» суб'єкту, яким є той «суб'єкт (орган або ж особа), наділений правом розглядати справу, приймати владні акти у справі, оформлювати правові документи, що визначають рух і результат справи» [1, с. 38]. Це свого роду «унікальний», «особливий» суб'єкт, який наділений публічно-владними повноваженнями та діє в інтересах інших осіб (в цьому разі для публічних інтересів), виступаючи обов'язковим суб'єктом такої процедури. Це так званий «суб'єкт, який виконує притаманні йому публічно-управлінські функції, процедурні функції у межах своєї компетенції» [1, с. 38]. Нагородна процедура – це вид втручальної адміністративної процедури, і участь суб'єкта публічно-владних повноважень є обов'язковою. Водночас це особливий вид заохочувальної процедури, пов'язаний із відзначенням не просто досягнення особи (колективу), а унікальних, наднормованих, особливих заслуг особи (колективу осіб) перед державою та українським народом, завдяки чому необ-

хідною є у ній участь і особливого публічно-владного суб'єкта – Президента України. Особливість правового статусу останнього передбачає й участь інших суб'єктів на попередніх та завершальних стадіях процедури (відповідно до і після прийняття акту нагородження). Це своєю чергою дозволяє вести мову про «основного» лідируючого суб'єкта, яким є Президент України, у повноваження якого і входить нагородження (відзначення) саме державними нагородами. Проте його участь «прив'язана» до стадії прийняття остаточного рішення по справі, прийняття акту (указу) про нагородження та стадії виконання акту про нагородження, пов'язаної із врученням нагороди та документу про нагородження (щоправда, для цієї стадії може бути і виняток, а саме вручення іншим суб'єктом за дорученням президента України). Так, зокрема, стаття 5 Закону України «Про державні нагороди» передбачає, що нагородження державними нагородами проводиться указом Президента України. Стаття 16 цього ж Закону зазначає, що і позбавлення державної нагороди може здійснюватися винятково Президентом України «лише у разі засудження нагородженого за тяжкий злочин за поданням суду у випадках, передбачених законом» [7]. Порядок представлення для нагородження та вручення державних нагород України у пункті 13 містить положення про те, що перед врученням нагороди та документу про нагородження оголошується указ Президента про нагородження (отже, дублюються положення про те, що остаточне рішення приймає саме Президент України), а пункт 14 цього ж акту фіксує, що вручення нагороди та документу про нагородження здійснюється Президентом України або ж іншими особами (посади чітко закріплені) за дорученням Президента України. Положення аналогічного змісту закріплюються й у всіх підзаконних нормативно-правових актах про види державних нагород, як-то: пункт 12 (подання клопотань Президенту України), пункт 15 (направлення подань нагородних листів Президенту України), пункт 20 (вручення Президентом України нагрудних знаків та посвідчень), Положення про почесні звання України, затверджене Указом Президента України від 29.06.2001 року № 476/2001. Участь Президента України у нагородній процедурі є виправданою з огляду на статус нагороди, безпосередньої підстави для нагородження, функціонального призначення нагороди. Це «лідируючий» суб'єкт, це суб'єкт нагородження, той, хто приймає остаточне рішення, приймає акт про нагородження (указ Президента України), той, хто вручає або ж доруचाє вручення нагороди, приймає рішення про позбавлення нагороди за наявності визначених у законодавстві підстав, про поновлення особи у праві на нагородження. Правовий статус Президента України як «лідируючого» суб'єкта нагородного провадження, визначеного Конституцією України (зокрема, розділ 5, стаття 106, пункт 25), що закріплює відповідні повноваження Президента України щодо нагородження державними нагородами, встановлення президентських відзнак нагородження ними, Законом України «Про державні нагороди України», підзаконними нормативно-правовими актами, які визначають засади нагородної справи в Україні. І саме участь цього суб'єкта зумовлює підвищену увагу до нагородної процедури з боку вчених-конституціоналістів, обґрунтування визнання цього виду процедурної діяльності як конституційно-правової процедури (наприклад, роботи А. Майдебури, Д. Коритько та інших). Проте навіть з огляду на участь цього суб'єкта варто загалом, з урахуванням всіх стадій, всіх суб'єктів, аналізувати особливість процедури, яка лише на фінальних стадіях пов'язана із «виходом» на повноваження Президента України, а до цього (у більшості стадій від всієї процедури) вона «тяжіє» до діяльності суб'єктів публічної влади у сфері публічного адміністрування (і це знайшло своє закріплення у законодавстві), і це не пов'язане винятково із повноваженнями Президента України та процедурою, врегульованою конституційно-правовими нормами.

III. Суб'єкт, щодо якого здійснюється нагородження, як обов'язковий суб'єкт нагородної процедури як виду адміністративної процедури. Ще одним суб'єктом нагородної процедури, участь якого не є безпосередньо обов'язковою особисто у деяких випадках (і це визначено законодавством), проте без якого неможливою є сама процедура, є особа, щодо якої процедура здійснюється. Це особа, заслуги якої перед державою та українським народом слугують підставою для відзначення нагородою. Це так званий «зацікавлений суб'єкт», задля нього ця процедура здійснюється, стосовно відзначення якого приймається

указ Президента України, відбувається вручення нагороди та документів про нагородження, який отримує особливий правовий статус. Чинне законодавство України передбачає можливість нагородження фізичних осіб, серед яких: громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, а також колективів фізичних осіб (наприклад, авторський колектив у разі нагородження Державною премією України). Особливість цього суб'єкта нагородної процедури зумовлена й можливістю його персональної відсутності (у разі нагородження та вручення нагороди посмертно особі). Лише для цього для суб'єктів (щоправда, не для всіх видів нагород) передбачена така участь у нагородній процедурі, що зумовлено специфікою безпосередньої підстави для нагородження, а саме заслугами перед державою та українським народом. Навіть більше, особливістю цього суб'єкта нагородної процедури є можливість колективної форми його існування. Так, зокрема, для відзначення Державними преміями України як різновидом державних нагород України передбачено можливість нагородження колективів осіб (не варто ототожнювати із юридичними особами) за «найвидатніші твори літератури, мистецтва, публіцистики й журналістики...», «за видатні наукові досягнення...», «за розроблення і впровадження нової техніки, матеріалів і технологій...», «за створення підручників...», «за створення видатних житлово-цивільних, промислових архітектурних комплексів...», «за видатний внесок у розвиток українського кіномистецтва...», «за видатні досягнення у галузі освіти...» (стаття 11 Закону України «Про державні нагороди України»). Навіть більше, де саме для цього суб'єкта процедури передбачено можливість представництва його у процедурі. Так, зокрема, на стадії виконання акту про нагородження передбачено, окрім безпосереднього вручення нагороди та документу про нагородження особі, й у разі посмертного нагородження або ж вручення нагороди, яку не вручили за життя особи, представникам її сім'ї (пункт 19 Порядку представлення до нагородження та вручення державних нагород України, затвердженого указом Президента України від 19.02.2003 року № 138/2003). І підтвердженням можуть слугувати Укази Президента України «Про відзначення державними нагородами» від 07.04.2020 року № 131/2020 «Про відзначення державними нагородами України», від 11.02.2020 року № 50/2020 «Про відзначення державними нагородами України» тощо. Проте не щодо всіх різновидів державних нагород така можливість передбачена у законодавстві, а отже, це певним чином впливає і на формування суб'єктного складу процедури. Так, зокрема, Положення про Національну премію України імені Тараса Шевченка не передбачає присудження її посмертно (пункт 4 положення). Водночас Положення про Державну премію України в галузі науки і техніки передбачає можливість її вручення посмертно як виняток (пункт 2 Положення).

Висновки. Отже, узагальнюючи все вищезазначене, цілком можна запропонувати авторське визначення суб'єктів нагородної процедури як визначених законодавством України осіб (фізичних осіб, їх колективів, юридичних осіб, суб'єктів публічної адміністрації, суб'єктів публічної влади), наділених відповідним статусом у процедурі, пов'язані із нагородженням, позбавленням, поновленням державними нагородами, гарантуванням їх. З урахуванням специфіки самої процедури обов'язковим їх суб'єктом є суб'єкт публічної адміністрації, а з акцентом на розмаїття державних нагород, безпосередніх підстав для нагородження, – в наявності ціла система суб'єктів такої процедури. Пропонується їх умовний поділ з використанням різних критеріїв: а) залежно від нагородно-процедурної правосуб'єктності – індивідуальні та колективні; б) залежно від наявності публічно-владних повноважень – приватні та публічні особи; в) залежно від застосування публічно-владних повноважень для остаточного рішення про нагородження – ті, що наділені такими повноваженнями, та ті, хто такі повноваження не має, а також ті, хто наділений такими повноваженнями, однак у нагородній процедурі щодо фінального рішення (акту про нагородження, позбавлення, поновлення) їх не застосовує; г) залежно від політико-правового зв'язку суб'єкта із державою – ті, для кого такий зв'язок є обов'язковим, та ті, для яких такий зв'язок у нагородній процедурі не є обов'язковим; д) залежно від безпосередньої участі у процедурі – ті, що безпосередньо беруть участь у процедурі, ті, для участі яких у процедурі передбачені винятки; е) залежно від організаційної форми участі – фізичні особи, юридичні особи, колективи

осіб; ж) залежно від ролі у нагородній процедурі – «лідуючий» суб'єкт, «зацікавлений» суб'єкт; «суб'єкти, що «сприяють» процедурі, із умовним поділом останніх на «спеціальні» та інші. Всі суб'єкти взаємодоповнюють один одного, перебувають між собою (у групах, між групами, з оточенням) у зв'язках й завдяки наявності ознак системи формують систему суб'єктів нагородної процедури. Надмірна кількість суб'єктів нагородної справи, що певним чином зумовлено й множинністю видового розмаїття нагород, підстав для нагородження, дещо ускладнюють її, знижують «унікальність», «винятковість», що й формує підстави, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду, для модернізації системи суб'єктів нагородної процедури у поєднанні із переглядом ресурсу всіх складників нагородної справи та нагородної системи України.

Список використаних джерел:

1. Картузова І.О., Осадчий А.Ю. Адміністративно-процедурне право : навчальний посібник. Одеса : Юридична література, 2008. 288с.
2. Бойко І.В., Зима О.Т., Соловйова О.М. Адміністративна процедура: курс лекцій; за загальною редакцією. І.В. Бойко. Харків : Право, 2017. 132 с.
3. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : Атіка, 2007. 624 с.
4. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2011. 576 с.
5. Кузьменко О.В. Теоретичні засади адміністративного процесу : монографія. Київ : Атіка, 2005. 352 с.
6. Науково-практичний коментар до проекту Закону України «Про адміністративну процедуру» (авторський колектив (Андрійко О.Ф., Бевзенко В.М. та інші); за загальною редакцією В.П. Тимошука. Київ : ФОП «Мишалов Д.В., 2019. 460 с.
7. Про державні нагороди : Закон України від 16.03.2000 року. *ВВР України*. 2000. № 21. Ст.162 (з наступними змінами та доповненнями)

КОРНІЄНКО М. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративної
діяльності поліції
(Одеський державний університет
внутрішніх справ)

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.3.23>

**КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ
СВОБОД ЯК ДЖЕРЕЛО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА**

У статті акцентується увага на необхідності переосмислення змісту джерел адміністративного права України. Як методологічне підґрунтя дослідження визначено розуміння джерела права як способу зовнішнього вираження норм права, з якого суб'єкти правозастосування черпають відповідні норми для вирішення справи. Акцентується увага на тому, що твердження про віднесення України до романо-германської правової сім'ї, в якій як джерело права використовується нормативно-правовий акт та не застосовується судовий прецедент,

